

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 17 februari 1920 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående omarbetning i visst syfte av strafflagens bestämmelser rörande ämbetsmännens rättsliga ställning och företrädesrättigheter.

Närvarande: herrar Pettersson i Södertälje, Åkerman, Klefbeck, Rogberg, greve Spens, Reuterskiöld*), J. P. Johansson, Berglund*), Lindqvist i Kosta*), Lindley, Hederstierna*), Engberg, Leo, Svensson i Belingetorp och Johanson i Gäre*).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 247, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Molin* i Dom-bäcksmark hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i samband med den pågående allmänna revisionen av strafflagen ville låta verkställa sådan omarbetning i strafflagens bestämmelser rörande ämbetsmännens rättsliga ställning och företrädesrättigheter, att allmänhetens rätt till saklig och lojal kritik icke äventyrades av straffpåföljder.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Den föreliggande motionen överensstämmer med den av samma motionär vid 1919 års lagtima riksdag väckta motionen nr 236 i andra kammaren, vilken av första lagutskottet (utlåtande nr 12) enhälligt avstyrktes med följande motivering:

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 9 saml. 1 avd. 5 häft. (Nr 7.)

»De bestämmelser, enligt vilka statens ämbetsmän skola dömas för brott under ämbetets utövning, återfinnas i strafflagens 25 kapitel, som upptager dels brott, vilka till sitt innehåll närmare beskrivits och bestämts, dels ock brott, som till sitt innehåll äro mera obestämda, såsom vårdslöshet, försummelse, oförstånd och oskicklighet i ämbetet. Sistnämnda grupp av ämbetsbrott hava genom den vaga brottsbestämningen erhållit en särställning bland de brott, som i strafflagen omförälmälas. Långt ifrån att intaga en privilegierad ställning äro ämbetsmännen således i utövningen av sin verksamhet föremål för ett mera omfattande straffhot än en enskild person. Detta förhållande har givetvis betingats av statens intresse, att de statsuppgifter, som tilldelats ämbetsmännen, icke äventyras genom försummelse eller oförstånd vid ämbetets utövande.

Är det sålunda ett allmänt intresse, att statsmaktens funktioner på tillfredsställande sätt fullgöras, så är det också ett allmänt intresse, att statens auktoritet icke nedsättes därigenom, att ämbetsmännen utan ansvarspåföljd för vederbörande kunna göras till föremål för uttalanden, vari de utan fog beskyllas för förfarande, som för dem innefattar brott. Därför hava till ämbetsmännens skydd mot kränkning i och för deras ämbeten i 10 kapitlet strafflagen givits särskilda straffbestämmelser, vilka dock i fråga om straffens storlek endast obetydligt överskrida, vad som i sådant avseende gäller beträffande straffbestämmelserna för ärekränkning mot enskild person.

I vissa fall står det den enskilde, om det förfarande, han vill påtala, drabbat honom själv eller han därav lidit skada, fritt att själv väcka åtal för tjänstefel. Givetvis kan i så fall den åtalade, lika litet som vilken tilltalad som helst, vara betagen rätten att, om han anser åtalet sakna fog, väcka rekonventionstalan; och om åtalet icke blott ogillas, utan domstolen yttermera finner detsamma helt obefogat, riskerar alltså kändanden straff.

För varje fall står det emellertid den enskilde — vare sig han anser sig själv hava blivit kränkt eller eljest menar en tjänstemans förhållande vara olagligt och straffvärt — den utvägen öppen att hänvända sig till en av riksdagens ombudsmän eller till justitiekanslern med en anmälan. I regeln är det ock denna möjlighet, som kommer till användning. Åtnöjer sig den anmälade härvid med att underställa lagligheten av den påtalade åtgärden eller underlåtenheten ombudsmannens eller kanslerns eget beprövande, avhåller han sig från smädliga uttryck och förhastar han sig ej heller med grundlösa eller i allt fall alldeles obevisliga uppgifter om faktiska förhållanden — kanske fotade på lösa

hörsägner — så behöver han icke befara efterräkningar för egen del. Å andra sidan har hans anmälan likvisst haft fullt ut så god verkan, som om häftiga ord brukats eller bestämt påstående om brottslighet framställt.

I ena som andra fallet verkställer ombudsmannen eller kanslern en prövning, huruvida det förfarande, varom fråga är, kan anses vara av sådan beskaffenhet, att åtal påkallas. Att emellertid denna prövning ingalunda i regel leder till att, såsom motionären förmenar, endast »ytterst graverande saker» bli åtalade, framgår för ombudsmännens vidkommande av deras till varje års riksdag avgivna ämbetsberättelser, varav inbäntas, att även relativt obetydliga fel från ämbetsmännens sida kunna föranleda, att de ställas under åtal och fällas till ansvar.

Härjämte står den enskilde alltid till buds den utvägen att till vederbörande ämbetsmans överordnade ingiva en anmälan om vad som förelupit och påkalla de åtgärder, som i anledning därav kunna föranledas. Icke heller genom en sådan anmälan, därest densamma hålles sakligt och innehåller vederhäftiga uppgifter, riskerar anmälaren att bli fälld för ärekränkning av ämbetsmannen i och för hans ämbete.

Utskottet finner det icke av erfarenheten bestyrkt, att det nuvarande skyddet för ämbetsmännen i deras ämbetsutövning verkar hindrande vare sig för tillämpandet av de straffbestämmelser, som för ämbetsmännens vidkommande stadgats, eller för en saklig eller lojal kritik av ämbetsmännen i och för deras ämbeten, och får därför hemställa, att ifrågavarande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Motionen blev av båda kamrarna avslagen.

I den nu förevarande motionen inskränker sig motionären huvudsakligen till att åberopa den till stöd för hans föregående hemställda anförda motivering samt vad vid frågans förra behandling i riksdagen förekommit. Då några nya omständigheter ej därefter tillkommit, saknar utskottet anledning att yttra sig över den nu föreliggande motionen i vidare mån än att utskottet hänvisar till sitt vid 1919 års lagtima riksdag avgivna, här ovan intagna utlåtande, vari de av motionären framförda påståendena på ett ingående och uttömmande sätt bemötas.

Utskottet anser dock några i motionen lämnade oriktiga uppgifter vara av beskaffenhet att ej böra av utskottet lämnas obemötta. Motionären påstår sålunda, att bestämmelserna angående vårdslöshet, försummelse, oförstånd och oskicklighet från ämbetsmännens sida — d. v. s. stadgandet i 25 kap. 17 § strafflagen — praktiskt taget upphört att gälla. Utskottet vill i anledning av berörda påstående framlägga en del upp-

gifter, som av statistiska centralbyrån hållits utskottet tillhanda, angående för brott enligt 25 kap. strafflagen sakfällda personer under 1913—1915 (statistiken för åren därefter är ännu ej bearbetad). Av nämnda uppgifter framgår, att straff jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen ådömts följande antal ämbets- och tjänstemän, nämligen: år 1913 39 stycken av inalles 65 sakfällda, år 1914 76 stycken av 93 sakfällda och år 1915 68 stycken av 91 sakfällda. De jämlikt berörda lagrum dömda utgöra således i medeltal över 73 procent av hela antalet under nämnda år jämlikt 25 kap. strafflagen sakfällda personer.

Vad angår motionärens uppgift, att ämbetsfelen — enligt vad statistiken utvisar — i allmänhet bestraffas med allenast 25 kronors böter, vill utskottet till en början anmärka, att berörda uppgift uppenbarligen innebär en viss överdrift, då ju, såsom av justitieombudsmannens och militieombudsmannens årsberättelser framgår, tjänstemän jämlikt 25 kap. 17 § i vissa fall dömts till böter till belopp av 100—500 kronor, eller till längre eller kortare tids suspension. Under de senaste åren har även inträffat, att tjänsteman jämlikt 25 kap. 17 § dömts till avsättning.

Vidare må i detta avseende erinras, att i de fall, då straffet sättes till allenast 25 kronor eller därunder, fråga i allmänhet är om ganska obetydliga förseelser, vartill även en nitisk och samvetsgrann tjänsteman understundom, exempelvis till följd av strängt hopade göromål, kan göra sig skyldig.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 februari 1920.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Reservation:

av herr *Engberg* mot motiveringen.
